

คุณูปนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) พัฒนาการของการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำปากพนังของรัฐและกลุ่มชุมชน รวมทั้งฐานคิดในการจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐและกลุ่มชุมชน (2) กระบวนการขับเคลื่อนแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำปากพนังของรัฐและกลุ่มชุมชน (3) แนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำปากพนังร่วมกันของรัฐและกลุ่มชุมชน กรอบแนวความคิดที่ผู้วิจัยใช้มาจากแนวคิดเรื่องฐานคิดในการจัดการทรัพยากรน้ำทั้งของรัฐและชุมชน และแนวคิดเรื่องกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การเก็บข้อมูลใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึกจำนวน 48 คน การสนทนากลุ่มจำนวน 75 คน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอันเนื่องมาจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำปากพนังและตัวแทนภาครัฐ ภาคประชาชน และภาควิชาการในขณะทำงานศึกษาข้อมูลการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำปากพนัง

ผลการศึกษา พบว่า เมื่อแบ่งพัฒนาการของการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำปากพนังออกเป็น 3 ช่วงโดยถือเอาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยประจวบคือน้ำเป็นจุดแบ่ง

ช่วงเวลา กล่าวคือ ช่วงก่อนมีประตุน้ำย่อย ช่วงมีประตุน้ำย่อย และช่วงมีประตุน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ แต่ละช่วงมีสภาพทั่วไปของทรัพยากรน้ำ วิถีชีวิต และการทำมาหากิน และการจัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับฐานคิดและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศ ในขณะที่ความสัมพันธ์ของฐานคิดกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในช่วงที่สามนั้นพบว่า กลุ่มชุมชนต้องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำปากพนังโดยฐานคิดแบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นฐานคิดที่สวนทางกันกับฐานคิดแบบบรรลพระโยชน์นิยมของกรมชลประทาน ความแตกต่างในฐานคิดจึงน่าจะเป็นสาเหตุของขบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังดังที่ปรากฏอยู่

กลุ่มชุมชนเคลื่อนไหวผ่านกลยุทธ์ต่างๆ โดยไม่ใช้วิธีการชุมนุมประท้วง แต่ใช้กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยชาวบ้านเป็นนักวิจัยเพื่อหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรน้ำ อย่างไรก็ตามผลจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มชุมชนทำให้รัฐปรับแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐเช่นเดียวกัน เพื่อตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของกลุ่มชุมชน

แนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำปากพนังร่วมกันของรัฐและกลุ่มชุมชนพบว่า มีอยู่สามแนวทาง คือ (1) แนวทางการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน (2) แนวทางการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มรักษาลุ่มน้ำปากพนัง (3) แนวทางการบริหารจัดการน้ำของคณะทำงานศึกษาข้อมูลการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำปากพนัง แนวทางทั้งสามได้รับการพัฒนาไปสู่แนวทางการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำปากพนังร่วมกันที่การศึกษานี้ได้นำเสนอไว้ในสองมิติคือ มิติโครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน และมิติความร่วมมือด้านข้อมูล

This dissertation investigates (1) the development of water resource management in the Pak Phanang river basin area as pursued by both the state agencies and community groups in the light of the conceptual frameworks used in management policies and proposals. Also considered (2) is the framing of guidelines for managing these water resources, together with the offering of suggestions for the mutual management of these water resources by both state agencies and community groups.

The conceptual apparatus used by the researcher derived from paradigmatic conceptual deployed by both state agencies and community groups involved in the management of these water resources. Additionally the researcher utilized pertinent concepts found in the study of social activism in the course of carrying

out this investigation.

Using a qualitative approach, the researcher collected apposite data through the analysis of documents, indepth interviews with 48 concerned persons, focus group discussions with 75 interested parties, and participatory and non-participatory observation. Key informants were members of the general public who incurred both losses and gains from the management of water resources in the Pak Phanang river basin. Other key informants were representatives of the public sector and the general public, as well as members of the academic sector participating in a working group comprised of those studying information concerning the management of water resources in the Pak Phanang river basin.

Findings are as follows:

The development of water resource management in the Pak Phanang river basin can be divided into three periods in respect to the water resource management of the water gate. The first period was the period prior to the construction of sub-water gates. The second period was the period in which sub-water gates were utilized. The third period was after the construction of the Udaga-vipajaprasidhi water gate. These three periods differed in respect to the management of water resource in view of differences in conceptual frameworks and technological advances as applied to daily life and the process of national development.

The relationship of the operative conceptual frameworks and the management of water resources in the third period are grounded on one side in a conceptual apparatus derived from an understanding of a community-based cultural ecology. This point of view starkly contrasts with the utilitarian conceptual framework of the Department of Irrigation. The researcher is of the opinion that these differences

in conceptual frameworks contributed to the current development of social activist movements in respect to the management of water resource in the Pak Phanang river basin.

The community group in question adopted a number of strategies, but did not organize protest demonstrations. They instead made use of a social process in which villagers would learn from one another in the course of research the villagers conducted themselves into finding ways to manage local water resources. Consequently, these activities led state agencies to make adjustments in the management of water resources in order to meet the demands of the community group.

The researcher has arrayed guidelines for the mutual management of water resources in the Pak Phanang river basin area under three rubrics. These guidelines are threefold and are as follows: (1) the guidelines for the management of water resources utilized by the Department of Irrigation; (2) the guidelines for managing water resources proposed by the Pak Phanang River Basin Group; and (3) the guidelines formulated for water resource management by the academic working group gathering information concerning the management of water resources in the Pak Phanang river basin.

Accordingly, these three sets of guidelines should be developed and integrated as a framework for guidelines regulating the mutual management of the water resources of the Pak Phanang river basin. In the opinion of the researcher these three sets of guidelines should be approached along two dimensions, viz., the dimension of mutual management of water resources and the dimension of cooperation regarding the collection of pertinent information in respect to the water resources in question.